

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระบรมราโชวาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแก่ครูและนักเรียน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า “...การศึกษา คือ เครื่องมือพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งจะเป็นอนาคตและกำลังที่สำคัญของประเทศ...” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538, หน้า 1) แต่เด็กไทยหรือเยาวชนไทยบางส่วนไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียนเพื่อศึกษาหาความรู้ตามวัยอันสมควร เพราะจะต้องพบกับปัญหาในชีวิต จากสาเหตุครอบครัวแตกแยก ครอบครัวเร่ร่อน ครอบครัวยากจน และลักษณะของครอบครัวที่สามเฒ่า-ภรรยา อยู่กินกันตั้งแต่อายุน้อย ขาดความรับผิดชอบ และไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูลูก (สายสุริ จุติกุล, 2533, หน้า 37) จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2535, หน้า 3) ได้กล่าวว่า จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้เกิดอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น มีความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้ปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาชุมชนแออัด สถานับครอบครัวอ่อนแอลง กระแสอิทธิพลภายนอกที่สามารถส่งถึงเด็กได้ในทุกรูปแบบ โดยที่เด็กไม่สามารถพิจารณาถ่วงถ่วง ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้เด็กเกิดปัญหา และเมื่อไม่สามารถหาทางออกได้ ก็จะหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อนมากขึ้น เด็กคิดฆ่าเสพติด และสารระเหย วัลลภ ดังคณานุรักษ์ (2538, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของเด็กเร่ร่อนว่า หมายถึงเด็กที่ไร้ที่พึ่งพิงอาศัยอย่างเป็นสุขทั้งกายและใจ ไร้สวัสดิภาพส่วนบุคคลในสังคม ขาดโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โคດเดี่ยว และหาเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน เก็บขยะเศษอาหาร-รับจ้างจนถึงการฉกชิง วิ่งราว ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงอย่างที่สุดต่อการกระทำผิด และมีโอกาสก่อความรุนแรงในสังคม

จากการศึกษาวิจัยของ สุนันทา เสียงไทย และคณะ (2531, บทคัดย่อ) เรื่อง “เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข” ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กเร่ร่อนทั้งในสถานสงเคราะห์และในสถานแรกรับของกรมประชาสงเคราะห์ จำนวน 175 คน ในประเด็นสภาพของเด็กเร่ร่อนทั้งก่อนออกจากบ้านและหลังออกจากบ้าน สุขภาพกายและใจ

และการมองอนาคตของตัวเอง พบว่า ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 11-14 ปี มาจากครอบครัวที่แตกแยก ฐานะยากจน บ้านไม่มีอยู่ จัดแข่งกับพ่อแม่ จึงออกเร่ร่อนตามแหล่งสาธารณะ ดัดสารระเหย สุขภาพกายไม่มีปัญหาที่ร้ายแรง แต่จิตใจอ่อนไหวขาดความอบอุ่น บางส่วนคาดหวังว่าในอนาคตจะมีงานทำที่ดี แต่ส่วนใหญ่มองอนาคตในแง่หมดหวัง ไม่สนใจอนาคตมองสังคมในทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับจิระภา คลังระหัด (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะจิตของเด็กเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ในบ้านสร้างสรรค์เด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะจิต (สมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต) ของเด็กเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ในบ้านสร้างสรรค์เด็ก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เด็กเร่ร่อนอายุระหว่าง 8-16 ปี เคยใช้ชีวิตเร่ร่อนตั้งแต่ 2 วัน-5 ปี แต่มาตัดสินใจเข้ามาอยู่ในบ้านสร้างสรรค์เด็กในช่วงเดือน มิถุนายน-ตุลาคม พ.ศ. 2536 จำนวน 17 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ การเสนอข้อมูลใช้วิธี การบรรยายและการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสรุปประเด็นที่เหมือนกัน

ในด้านสมรรถภาพจิต พบว่า เด็กเร่ร่อนที่ศึกษามีความอดทนทางกายสูง สามารถทนต่อสภาพชีวิตที่ยากลำบาก ความเจ็บปวดทางกายและสภาวะที่มีความขัดแย้งได้สูง ในทางตรงกันข้าม เด็กเร่ร่อนมีความอดทนทางด้านจิตใจและมีความอดทนต่อกิจกรรมหรืองานที่ใช้สมองได้น้อย มีแรงจูงใจที่จะพูดถึงอนาคตน้อย ด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับอารมณ์เขาแสดงให้เห็นว่าควบคุมตัวเองได้น้อย เมื่อโกรธเด็กเร่ร่อนที่ศึกษาส่วนใหญ่จะแสดงความก้าวร้าวทางด้านกายและวาจา ในด้านคุณภาพจิตเด็กเร่ร่อนที่ศึกษาแสดงออกถึงความรู้สึกต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ชอบแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่สนิทกัน 3-5 คน แต่ยังติดต่อกับกลุ่มใหญ่ แม้เด็ก ๆ ชอบทะเลาะและต่อสู้กันแต่ก็สามารถแสดงออกถึงความรัก ความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกันและกันเฉพาะที่รู้จัก ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นง่าย แต่มีข้อสังเกต คือ เขาต้องการความสนใจ ความรักและความช่วยเหลือกลับคืนมา ในด้านสุขภาพจิตเด็กเร่ร่อนที่ศึกษาแสดงออกถึงความร่าเริงเบิกบานสนุกสนานไปตามวัย สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายแต่เป็นแบบชั่วคราว มีลักษณะแปรปรวนทางอารมณ์สูงเพราะมีความรู้สึกค้างคาในใจ เด็กส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะจัดการกับความรู้สึกไม่ดีที่ค้างอยู่ในใจโดยวิธีสร้างสรรค์ หรือวิธีที่เหมาะสมอย่างไร จึงโกรธง่าย เมื่อเพื่อนในกลุ่มพูดถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัวที่รุนแรงของเขาในอดีต บางคนเลือกที่จะระบายความรู้สึกให้ครูและผู้วิจัยฟัง

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มเด็กเร่ร่อนกำลังตกอยู่ในสภาวะที่อันตราย มีอัตราการเสี่ยงต่อวิถีชีวิตที่นรกแล้ว และมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ง่าย

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลโดยมีการแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดการกับความต้องการและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของตนเองในชีวิต

ประจำวัน (World Health Organization, 1993, p. 1) พฤติกรรมเป็นการแสดงออกของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการภายในของตน เช่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การวิเคราะห์ วิจัย การสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความตระหนักในตนเอง ความเห็นอกเห็นใจการจัดการกับอารมณ์และความเครียด จากสิ่งแวดล้อมและพันธุกรรมของตนเอง การแสดงออกดังกล่าว หากพฤติกรรมเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับก็สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่หากพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เป็นที่ต้องการและไม่เหมาะสมก็กลายเป็นปัญหาและภาวะของสังคมประเทศชาติต่อไป (ประเทือน ภูมิภักทรคม, 2535, หน้า 16) จากการศึกษาวิจัยของโทมัส และ แจกสัน (Thomason & Jackson, 1993, p. 302) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเอาชนะปัญหาและการพัฒนาทักษะชีวิตในเชิงจิตวิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 365 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความสามารถในการเอาชนะปัญหา และพัฒนาทักษะชีวิตในเชิงจิตวิทยาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับ รัดนา คอกแก้ว (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษาจังหวัดแพร่ โดยการจัดกิจกรรมการสอนวิธีต่างๆ ในกลุ่มทดลองจำนวน 81 คน เปรียบเทียบก่อนและหลังการได้รับการพัฒนา 1 สัปดาห์ และ 4 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยด้วยทักษะการตัดสินใจสูงกว่าก่อนการทดลองและมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการพัฒนาทั้งในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลทักษะชีวิตเป็นความสามารถที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์และฝึกอบรมและจากการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบเป็นคารา พ่อ แม่ บุคคลตัวอย่างในสังคมหรือพฤติกรรมใหม่ได้โดยไม่ต้องลองผิดลองถูก และฝึกทักษะชีวิต เป็นวิธีหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบและสามารถจัดการกับปัญหาของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2538, หน้า 4)

จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กเร่ร่อนต่อสังคมนี้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิด พิจารณาความเป็นจริงมีวัตถุประสงค์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเชื่อว่าการได้รับความรักและมีโอกาสให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นความต้องการของมนุษย์ การที่มนุษย์รู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จจะสร้างกำลังใจ ให้บุคคลกล้าสู้ปัญหา และมนุษย์แต่ละคนมีความสามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเองมากกว่าขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ต่างๆ มนุษย์มีแรงจูงใจที่จะประสบความสำเร็จ มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง และมีสัมพันธภาพอันดีต่อผู้อื่น กลานเนอร์ (Garner, 1981, p. 430); พอส (Pose, 1986, p. 1) ได้ศึกษาการปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงกับการรับรู้อำนาจในการควบคุมตนเองของเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนเพศชายที่กระทำผิดกฎหมาย จำนวน 45 คน อายุระหว่าง 12-16 ปี เพื่อตัดสินใจว่าการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ทางด้านบวกสามารถทำให้เกิดได้

หรือไม่ หลังจากได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงของกลาสเซอร์ พบว่า กลุ่มทดลองมีผลเฉลี่ยของการควบคุมตนเองสูงกว่า กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับพรประภา แก้วกล้า (2534, หน้า 1) ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงการลดการเสพติดและการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ถูกคุมประพฤติเพศชายอายุระหว่าง 18-35 ปี โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ทดลองเข้าร่วมการปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงเป็นเวลา 5 สัปดาห์ พบว่า ผู้ถูกคุมประพฤติในกลุ่มทดลองมีการเสพติดลดลงและเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เนื่องจากเด็กเร่ร่อนมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตคล้ายคลึงกัน ย่อมเข้าใจต่อความรู้สึกและการกระทำของกันและกัน การนำการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมาใช้จะเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันสนับสนุนและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มสามารถดำเนินตามแผนการที่ได้วางไว้เป็นผลสำเร็จ ก็จะกลายเป็นตัวแบบ (modeling) ของบุคคลที่มีความรับผิดชอบและมีเอกลักษณ์แห่งความสำเร็จให้แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มต่อไป นอกจากนี้บรรยาการของกลุ่ม (Glasser, 1965) จะช่วยเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการในการประเมินพฤติกรรมในแง่ความถูกต้อง (rectitude) ความรับผิดชอบ (responsibility) และความเป็นจริง (realism) ได้อย่างรวดเร็ว

ผู้วิจัยจึงสนใจจะนำเอาการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของการเร่ร่อน เนื่องจากเห็นว่าการขาดการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเร่ร่อน ทำให้เด็กเร่ร่อนรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ต้องการ ไม่มีคุณค่า ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่น ไม่มีความสามารถที่จะรับผิดชอบตนเองหรือทำตามข้อกำหนดใด ๆ ไม่มีความหวังในการดำเนินชีวิตที่ดีกว่า ปล่อยให้สภาพแวดล้อมหรือบุคคลอื่นมีอิทธิพลและควบคุมชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่กลาสเซอร์ เรียกว่า มีเอกลักษณ์แห่งความล้มเหลว การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง จะช่วยให้เด็กเร่ร่อนมีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้และพฤติกรรมของตนเอง เปลี่ยนแปลง กำหนดเอกลักษณ์ให้กับตนเองเสียใหม่ ให้เข้าใจถึงระบบการควบคุมที่เขาใช้ ควบคุมชีวิตของตนเอง ให้เขาเข้าใจโลกภายในที่สร้างขึ้นจากความต้องการและการรู้ที่ผ่านมาของตน ให้เขายอมรับในพลังของตัวเองที่จะกระทำในสิ่งที่ดีกว่า และเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ซึ่งจะช่วยให้เขาสามารถตอบสนองความต้องการตนเองได้ตามความเป็นจริง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจจะนำโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเร่ร่อนให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง และ การใช้โปรแกรมฝึกทักษะชีวิตที่มีต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กเร่ร่อน

สมมติฐานในการศึกษา

1. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมทักษะชีวิต และกลุ่มควบคุมมีการพัฒนาทักษะชีวิต หลังการทดลองแตกต่างกัน
2. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการฝึกตามโปรแกรมทักษะชีวิต และกลุ่มควบคุมมีการพัฒนาทักษะชีวิต ระยะติดตามผลแตกต่างกัน
3. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง มีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะหลังการทดลองกับระยะก่อนการทดลองแตกต่างกัน
4. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง มีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะติดตามผลกับระยะก่อนการทดลองแตกต่างกัน
5. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง มีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน
6. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิตมีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะหลังการทดลองกับระยะก่อนการทดลองแตกต่างกัน
7. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิตมีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะติดตามผลกับระยะก่อนการทดลองแตกต่างกัน
8. เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิตมีการพัฒนาทักษะชีวิตระยะติดตามผลกับระยะหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กเร่ร่อนได้นำเอาวิธีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริงและการฝึกโปรแกรมทักษะชีวิตไปใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตทั้ง 10 ด้าน คือ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การสื่อสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเห็นอกเห็นใจ การตระหนักในตนเอง การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด อันพึงประสงค์กับเยาวชนด้วยโอกาสกลุ่มอื่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเด็กเร่ร่อนที่พักอาศัยในความอุปการะของ บ้านเด็กพระมหาไถ่พัทยา เขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ.2544 จำนวน 80 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในความอุปการะของบ้านเด็กพระมหาไถ่พัทยา เขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 18 คน ตามเกณฑ์ดังนี้

1. ที่พักอาศัยในบ้านเด็กพระมหาไถ่พัทยา มาไม่น้อยกว่า 1 เดือน
2. สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการทดลองได้ตลอดช่วงเวลา
3. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการทดลองได้ตลอดช่วงเวลา

แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม โดยการสุ่มอย่างง่าย

1. กลุ่มทดลองที่ 1 ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการทดลอง โดยการให้คำปรึกษาแบบ กลุ่มตามแนวคิดพิจารณาตามความเป็นจริง จำนวน 6 คน

2. กลุ่มทดลองที่ 2 ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่ได้รับการทดลอง โดยการฝึกตามโปรแกรม ทักษะชีวิต จำนวน 6 คน

3. กลุ่มควบคุม ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่ไม่ได้รับการทดลอง จำนวน 6 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต มี 2 วิธีคือ
 - 1.1 การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง
 - 1.2 การฝึกตามโปรแกรมฝึกทักษะชีวิต
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทักษะชีวิต (life skill) หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของเด็กเร่ร่อนโดยมี การแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดการกับความต้องการและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ทักษะชีวิตประกอบด้วย 10 ทักษะดังนี้

1.1 การตัดสินใจ (decision making) เป็นความสามารถในการจัดการตัดสินใจ เกี่ยวกับชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์

1.2 การแก้ไขปัญหา (problem solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่

เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์

1.3 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (creative thinking) เป็นความสามารถสำรวจทางเลือก และผลของการกระทำหรือไม่กระทำตามทางเลือกนั้นซึ่งจะช่วยให้ปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นกับ สถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

1.4 ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ รายละเอียด และประสบการณ์ของวัตถุประสงคในการกระทำสามารถช่วยให้เข้าใจและประเมิน องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรม

1.5 การสื่อสาร (effective communication) เป็นความสามารถในการแสดงออกทั้ง วาจาและการทำที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสถานการณ์ ซึ่งรวมทั้งการแสดงความคิดเห็น และ ความต้องการ ตลอดจนการขอคำแนะนำในเวลาที่ต้องการ

1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) เป็นการเข้าไป สัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยสามารถรักษาสัมพันธภาพที่สำคัญต่อจิตใจ และความเป็นอยู่ทางสังคม

1.7 ความตระหนักในตนเอง (self awareness) เป็นการรู้จักตนเองทั้งด้านบุคลิก ลักษณะ ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ ความชอบ และความไม่ชอบ

1.8 ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) เป็นความสามารถที่จะคิดว่าชีวิตตนเองเหมือนกับผู้อื่นแม้ว่าสถานการณ์นั้นเราจะไม่คุ้นเคยก็ตาม การแสดงความเห็นอกเห็นใจช่วยให้เรายอมรับ ผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากเรา ซึ่งจะทำให้สามารถปรับปรุงการติดต่อทางสังคมได้

1.9 การจัดการกับอารมณ์ (coping with emotion) เป็นการรู้จักอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่นซึ่งการรับรู้อารมณ์จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทำให้สามารถตอบสนองอารมณ์ได้อย่าง เหมาะสม

1.10 การจัดการกับความเครียด (coping with stressors) เป็นการรู้จักแหล่งที่มา ของความเครียดในชีวิต รู้ว่ามันมีผลกระทบอย่างไร และการกระทำเช่นไรที่จะช่วยควบคุมระดับ ของความเครียด นั่นหมายถึง การกระทำที่ช่วยลดแหล่งที่มาของความเครียด

2. การฝึกทักษะชีวิต หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้เด็กเร่ร่อนมี ส่วนร่วมในการแสดงความรู้สึกความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ตลอดจนมีโอกาสได้เผชิญกับปัญหาจริง และฝึกแก้ปัญหาด้วยทักษะชีวิตทั้ง 10 ทักษะดังกล่าว โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และเรียนรู้จากประสบการณ์หลัก ซึ่งได้แก่การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ ตัวแบบ เกม และการสาธิต เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิต

3. เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัว เนื่องจากถูกผู้ปกครอง

ทารุณกรรม กักขัง ถูกใช้แรงงานหนักเกินไป ผู้ปกครองยากจน ไม่สามารถเลี้ยงดูและให้การศึกษาได้ หรือ เคยใช้ชีวิตเร่ร่อนมาระยะหนึ่ง ตั้งแต่ 5 วัน จนถึง 3 ปี แต่ปัจจุบันได้มาพักอาศัยอยู่ในบ้านเด็กเร่ร่อนพระมหาไถ่พิทยา

4. การให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษา ให้รู้จักเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองอย่างถูกต้อง สามารถเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางสร้างสรรค์และเป็นที่ยอมรับของสังคม มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทักษะชีวิตอย่างถูกต้อง

5. การให้คำปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาความจริง เป็นการสนับสนุนให้บุคคลรู้จักตนเอง (identity) มีความรับผิดชอบ (responsibility) พิจารณาสິงต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง (reality) และรู้จักแยกแยะสิ่งถูกสิ่งผิด (right and wrong) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล และสามารถพัฒนาเอกลักษณ์แห่งความสำเร็จของเด็กเร่ร่อนได้